

**PAPINSKO VIJEĆE
ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA
SREDSTVA**

ETIKA U OBAVIJESNIM SREDSTVIMA

Zagreb, 2000.

I. UVOD

1. Način kojim se ljudi služe obavijesnim sredstvima može proizvesti pozitivne i negativne učinke. Premda se često kaže, a mi ćemo to također često ovdje ponoviti, da društvena obavijesna sredstva «vedre i oblače», ona ipak nisu slijepe prirodne sile koje izmiču ljudskom nadzoru. I premda komunikacije često imaju nepredvidive posljedice, ljudi sami odabiru hoće li koristiti društvena obavijesna sredstva u dobru ili lošu svrhu, na dobar ili loš način. Ovi se izbori, temeljni za etičko pitanje, ne odnose samo na one koji priopćenja primaju – gledatelje, slušatelje, čitatelje – nego i na one koji nadziru društvena obavijesna sredstva i utvrđuju njihovo ustrojstvo, njihove politike i njihov sadržaj. Riječ je o javnim službenicima i urednicima, voditeljima službi u uredništvu, proizvođačima, piscima, dopisnicima i drugima. Za te je osobe osobito važno etičko pitanje: primjenjuju li se društvena obavijesna sredstva za dobro ili za zlo?

2. Utjecaj društvenih obavijesnih sredstava vrlo je snažan. Njihovim posredstvom ljudi dolaze u dodir s drugim ljudima i događajima, oblikuju svoja mišljenja i vrijednosti. Ne samo da putem tih sredstava prenose i primaju informacije i ideje, nego često i sam život postaje medijima posredovano iskustvo (usp. Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva, *Aetatis novae*, 2). Tehnološke promjene čine sredstva priopćavanja sve raširenijima i sve moćnijima. «Nadolazak informatičkog društva prava je revolucija» (Papinsko vijeće za kulturu, *Prema pastoralnom pristupu kulturi*, 9) i značajni izumi 20. stoljeća mogli bi biti samo uvod u ono što će donijeti ovo novo stoljeće.

Široka ljestvica i raznolikost društvenih obavijesnih sredstava dostupnih svima koji žive u bogatim zemljama već su iznenađujući: knjige i časopisi, radio i televizija, film i video, TV i audio kasete, elektronska komunikacija emitirana putem radiovalova, putem kablova, putem satelita i putem Interneta. Sadržaji te široke ljestvice idu od vijesti do čiste zabave, od molitve do pornografije, od kontemplacije do nasilja. Prema tome kako upotrebljavaju *obavijesna sredstva*, ljudi mogu razviti naklonosti i suosjećanje ili se pak izolirati u narcisoidni i u sebe zatvoren svijet s gotovo narkotičkim učincima. I oni koji izbjegavaju *medije* ne mogu izbjeći dodir s onima koji su njima duboko prožeti.

3. Uz navedene, Crkva ima vlastite razloge zanimanja za društvena obavijesna sredstva. U svjetlu vjere, povijest ljudske komunikacije može se promatrati od Babilona, slike komunikacijskog kolapsa (usp. *Iv* 11,4-8), do Duhova i dara jezika (usp. *Dj* 2, 5-11), dakle obnavljanja komunikacije silom Duha kojega je Sin poslao. Poslana u svijet naviještati Radosnu vijest (usp. *Mt* 28,19-20; *Mk* 16,15), Crkva ima poslanje naviještati Evandjelje do svršetka svijeta. Danas Crkva zna da to zahtijeva uporabu društvenih obavijesnih sredstava (usp. II. vatikanski koncil, *Inter mirifica*, 3; Pavao VI., *Evangelii nuntiandi*, 45; Ivan Pavao II. *Redemptoris missio*, 37; Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva, *Communio et progressio*, 126-134, *Aetatis novae*, 11).

Crkva također zna da je i ona *communio*, zajedništvo osoba i euharistijskih zajednica, koja nalazi svoj «temelj u intimnom zajedništvu Presvetoga Trojstva te ga održava» (*Aetatis novae*, 10; usp. Kongregacija za nauk vjere, *Neki pogledi na Crkvu shvaćenu kao zajedništvo*). Štoviše, cijela se ljudska zajednica temelji na zajedništvu između Oca, Sina i Duha Svetoga. Osim toga, trojstveno se zajedništvo proteže na čovječanstvo: Sin je Riječ, vječno «izgovorena» od Oca i – u Isusu Kristu i po njemu, koji je Sin i utjelovljena Riječ – Bog priopćuje samoga sebe i svoje spasenje ženama i muškarcima. «Više puta i na više načina Bog nekoć govoraše ocima u prorocima; konačno, u ove dane, progovori nama u Sinu» (*Heb* 1,1-2). Zajedništvo u i po Crkvi započinje u zajedništvu ljubavi između božanskih osoba i u njihovu povezivanju s nama.

4. Pristup Crkve društvenim obavijesnim sredstvima temeljno je pozitivan i ohrabrujući. Ona jednostavno ne sudi i ne osuđuje, štoviše, ona smatra ta sredstva ne samo proizvodima ljudskoga genija, nego također velikim Božjim darovima i pravim znacima vremena (usp. *Inter mirifica*, 1; *Evangelii nuntiandi*, 45; *Redemptoris missio*, 37). Želi poduprijeti sve koji su po svom pozivu uključeni u komunikaciju, učvršćujući pozitivna načela da im se pomogne u njihovu radu, promičući dijalog u kojem mogu sudjelovati zainteresirane strane, odnosno veliki dio suvremenoga čovječanstva. Ti su ciljevi u temelju ovoga dokumenta.

Ponavljamo: društvena obavijesna sredstva nisu ništa sama po sebi: ona su sredstva, oruđe, upotrijebljeni kako ljudi izaberu da ih upotrijebe. U razmišljanju o društvenim obavijesnim sredstvima moramo se pošteno sučeliti s «najbitnijim» pitanjem proizašlim iz tehnološkog napretka; postaje li «čovjek u sklopu tog napretka zaista bolji, što znači: duhovno zreliji, svjesniji dostojanstva svoje ljudske naravi,

odgovorniji, otvoreniji prema drugima, osobito prema onima koji su slabiji i potrebniji pomoći, postaje li otvoreniji svima pružiti i donositi pomoć?» (usp. Ivan Pavao II., *Redemptor hominis*, 15)

Uzimamo da je samo po sebi jasno kako veliku većinu ljudi, na bilo koji način uključenih u društvena obavijesna sredstva, čine pojedinci svjesni da žele činiti ono što je pravo. Javni službenici, oni koji imaju vlast odlučivanja i upravitelji poduzeća žele poštivati i promicati javne probitke kako ih oni shvaćaju. Čitatelji, slušatelji i gledatelji žele dobro iskoristiti svoje vrijeme za osobni rast i razvoj s ciljem voditi plodniji i sretniji život. Roditelji žele da ono što ulazi u njihovu kuću putem javnih glasila bude na korist njihovoj djeci. Većina profesionalnih izvjestitelja želi staviti svoje sposobnosti u službu ljudske obitelji i uznemireni su porastom ekonomskih i ideoloških pritisaka koji snizuju etičku razinu na brojnim područjima društvenih obavijesnih sredstava.

Sadržaji bezbrojnih opredjeljenja, koje stvaraju svi ti ljudi glede društvenih obavijesnih sredstava, razlikuju se od skupine do skupine i od pojedinca do pojedinca, ali sva opredjeljenja imaju etičku težinu i podložna su etičkom vrednovanju. Za ispravni odabir potrebno je dobro poznavati «pravila moralnoga reda» i «vjerno ih provoditi u djelo» (*Inter mirifica*, 4).

5. Crkva pridonosi različite elemente toj raspravi. Donosi dugu baštinu moralne mudrosti, ukorijenjenu u božansku objavu i u ljudsko razmišljanje (usp. Ivan Pavao II., *Fides et ratio*, 36-48). U to spada i cjelina bitnog i trajno rastućeg socijalnog nauka, čije je teološko usmjerenje važan korektiv kako glede «'ateističkog' rješenja, koje lišava čovjeka jedne od njegovih temeljnih sastojnica, one duhovne, tako glede svedopuštajućih i potrošačkih rješenja, koja uz razne izlike smjeraju da čovjeka uvjere kako je nezavisan od bilo kakva zakona i od Boga» (*Centesimus annus*, 55). Više nego da prosuđuje društvena obavijesna sredstva, ta se tradicija stavlja njima na službu. Na primjer, «kultura *mudrosti*, upravo crkvene, može izbjeći da kultura *informacije* društvenih obavijesnih sredstava postane gomilanje činjenica bez smisla» (Ivan Pavao II., *Poruka za 33. svjetski dan društvenih obavijesnih sredstava*, 1999.).

Crkva pridonosi raspravi i nešto drugo. Njezin osobit doprinos ljudskim pitanjima, uključujući svijet društvenih priopćavanja, je «upravo ono viđenje dostojanstva osobe koje se pokazuje u svoj punini u otajstvu utjelovljene Riječi» (*Centesimus annus*, 47). Po riječima II. vatikanskog koncila: «Krist, novi Adam objavljujući misterij Oca i

njegove ljubavi potpuno otkriva i čovjeka njemu samome te mu objavljuje uzvišenost njegova poziva» (*Gaudium et spes*, 22).

II. DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA U SLUŽBI LJUDSKE OSOBE

6. Slijedeći Pastoralnu konstituciju o Crkvi u suvremenom svijetu, *Gaudium et spes*, (usp. 30-31), pastoralni naputak o društvenim obavijesnim sredstvima *Communio et progressio* tumači da su ta sredstva pozvana služiti ljudskom dostojanstvu pomažući ljudima dobro živjeti i djelovati u društvu. To čine ohrabrujući muškarce i žene da budu svjesni svoga dostojanstva, da uđu u misao i osjećaje drugih, da njeguju smisao za uzajamnu odgovornosti i da rastu u osobnoj slobodi, u poštivanju slobode drugih i u sposobnosti za dijalog. Društvena obavijesna sredstva imaju golemu moć u promicanju ljudske sreće i u njezinu ostvarenju. S namjerom ne pružati ništa osim uvida u cjelokupnost – primjećujemo ovdje, kao i drugdje – (usp. Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva, *Etika u reklamiranju*, 4-8) neke ekonomske, političke, uljudbene, odgojne i vjerske dobrobiti.

7. *Ekonomске*. Tržište nije moralna norma ni izvor moralne vrijednosti i tržišne ga ekonomije mogu zlorabiti. Ipak, tržište može služiti čovjeku (*Centesimus annus*, 34) i društvena obavijesna sredstva vrše nenadomjestivu zadaću u tržišnom gospodarstvu. Društvena obavijesna sredstva podupiru poslovanje i trgovinu; pridonose promicanju ekonomskog rasta, zaposlenja i napretka; ohrabruju usavršavanje kakvoće postojećih dobara i službi te razvoj novih; promiču odgovorno natjecanje koje služi općem probitku i omogućuju ljudima informirano odlučivati, pokazujući ponudu i osobine proizvoda.

Ukratko, današnji složeni narodni i međunarodni sustavi ne bi mogli funkcionirati bez društvenih obavijesnih sredstava. Kad bismo ih uklonili, najvažnija ekonomska ustrojstva srušila bi se na štetu društva i bezbrojnih ljudi.

8. *Političke*. Društvena obavijesna sredstva koriste društvu olakšavajući svjesno sudjelovanje građana u političkom događanju. Društvena obavijesna sredstva sjedinjuju ljude u težnji za zajedničkim namjerama i ciljevima, pomažući im tako oblikovati i podupirati prave političke zajednice. Društvena obavijesna sredstva nenadomjestiva su za suvremena demokratska društva. Ona pribavljaju informacije o

pitanjima i događajima. Omogućuju odgovornima brzo i izravno ophođenje s javnošću o hitnim pitanjima. Ona su važna sredstva odgovornosti, jer upućuju na nesposobnost, korupciju i zloporabe povjerenja, obraćajući pozornost na potrebu kompetencije, društvene odvažnosti i odanost dužnosti.

9. Uljudbene. Društvena obavijesna sredstva pružaju ljudima pristup književnosti, kazalištu, glazbi i umjetnosti koji bi im inače bili nedostupni, te tako promiču ljudski razvoj s obzirom na znanje, mudrost i ljepotu. Ne govorimo samo o klasičnim djelima i plodovima znanosti, nego također o cijeloj pučkoj zabavi i korisnoj informaciji koje sjedinjuju obitelji, pomažu ljudima riješiti svakodnevne probleme, podižu raspoloženje bolesnih, osamljenih i starih te ih oslobađaju životne dosade.

Društvena obavijesna sredstva omogućuju etničkim (narodnim) skupinama ljubiti i slaviti vlastite uljudbene baštine, dijeliti ih s drugima i prenositi na nove naraštaje. Osobito uvode djecu i mlade u njihovu uljudbenu baštinu. Djelatnici javnih glasila kao i umjetnici služe zajedničkom dobru štiteći i obogaćujući kulturnu baštinu nacija i čitavog čovječanstva (usp. Ivan Pavao II., *Pismo umjetnicima*, 4).

10. Odgojne. Javna su glasila važna odgojna sredstva u brojnim okolnostima, od škole do radnog mjesta, i u raznim životnim razdobljima: djeca u predškolskoj dobi koja se uvode u čitanje i matematiku, mladi koji primaju odgoj za zvanje ili diplome, stariji koji nastoje shvatiti nove stvari u svojim posljednjim godinama; ovi i mnogi drugi po tim sredstvima imaju pristup bogatoj i razvijenoj riznici odgojnih sredstava. Društvena obavijesna sredstva su nastavna pomagala u mnogim školama. I izvan školskih zidova sredstva komunikacije, uključujući Internet, prelaze zapreke udaljenosti i izdvojenosti, pružajući mogućnost učenja onima koji žive u udaljenim krajevima, klauzurnim redovnicama i redovnicima, onima koji su vezani uz kuću, zatvorenima i mnogim drugim osobama.

11. Vjerske. Vjerski se život obogaćuje društvenim obavijesnim sredstvima koja donose vijesti i izvješća o vjerskim događanjima, idejama i osobama. Ona su prenosioci evangelizacije i kateheze. Iz dana u dan pružaju nadahnuće, ohrabrenje i mogućnost i sudjelovanja u bogoslužju osobama vezanima uz kuće ili ustanove. Ponekad društvena obavijesna sredstva pridonose duhovnom obogaćenju osoba na izuzetan način. Primjerice, prate velike skupove po cijelom svijetu i u određenom smislu sudjeluju u važnim događajima iz života Crkve što se redovito prenose iz Rima putem satelita. U tijeku godine, društvena obavijesna sredstva donosila su milijunima ljudi riječi i slike s pastoralnih pohoda Svetoga Oca.

12. Na svim područjima, ekonomskom, političkom, uljudbenom, odgojnom, vjerskom, također i na drugima, društvena obavijesna sredstva mogu se koristiti za izgradnju i potporu ljudske zajednice. Sva sredstva komunikacije, doista, moraju biti otvorena zajedništvu među osobama.

«Da bi postali braća i sestre potrebno je poznavati se. A za to je potrebno šire i dublje komunicirati» (Kongregacija za ustanove posvećenoga života i udruge apostolskoga života, *Bratski život u zajednici*, 29). Priopćavanje koje služi pravoj zajednici mnogo je više od «objave vlastitih čuvstava, ono je darivanje sama sebe iz ljubavi» (*Communio et progressio*, 11). Takvo priopćavanje pridonosi dobrobiti i ostvarenju članova zajednice u poštivanju općeg dobra. Da bi se potaklo zajedničko dobro potrebni su savjetovanje i dijalog. Stoga je osnovno za djelatnike društvenih obavijesnih sredstava zauzimati se u takvom dijalogu i prihvaćati istinu o onome što je dobro. Na taj način *mediji* mogu izvršiti svoju obvezu «svjedočiti istinu o životu, o ljudskom dostojanstvu, o pravom značenju naše slobode i uzajamne međuovisnosti» (Ivan Pavao II., *Poruka za 33. svjetski dan društvenih obavijesnih sredstava*, 1999.).

III. DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA KOJA KRŠE DOBRO OSOBE

13. Društvena obavijesna sredstva mogu se koristiti za blokiranje zajednice i uništavanje cjelokupnog dobra osoba, odvrćajući ih, potiskujući ih na rub i izolirajući ih ili privlačeći ih u zajednice koje su negativne ili usmjerene na lažne i razorne vrijednosti. Mogu raspaljivati neprijateljstvo i sukob, demonizirati druge i stvarati mentalitet «mi» – «oni», predstavljati nisko i ponižavajuće u blistavim svjetlu, ignorirati ili umanjivati ono što uzdiže i oplemenjuje.

Mogu širiti dezinformaciju i krivu informaciju, promicati prostotu i banalnost. Svođenje na ustaljene obrasce, utemeljeno na rasi ili pripadnosti različitim etničkim skupinama i drugim čimbenicima, uključujući religiju, bolno je rašireno u društvenim obavijesnim sredstvima. Često, osim toga, društvene komunikacije potamnjuju ono što je izvorno novo i važno, uključujući radosnu vijest Evanđelja, i usredotočuju se na ono što je pomodno i nastrano.

Na svim spomenutim područjima javljaju se zloporabe.

14. Ekonomske. Ponekad se društvena obavijesna sredstva upotrebljavaju za izgradnju i potporu gospodarskih sustava u službi gramzljivosti i pohlepe. Primjer za to je neoliberalizam: «zaradu i tržišne zakone smatra apsolutnim parametrima na štetu dostojanstva i poštivanja osoba i naroda» (Ivan Pavao II., *Crkva u Americi*, 56). U takvim prilikama društvena obavijesna sredstva koja bi trebala koristiti svima iskorištavaju malobrojni.

Proces globalizacije «kadar je stvoriti izvanredne prigode većega blagostanja» (*Centesimus annus*, 58). Ipak, uz tu mogućnost, ili čak u njezinu sklopu, neke zemlje i neki narodi iskorištavani su i emarginalizirani sve više uzmičući u borbi za razvitak. Ti sve dublji oblici lišavanja usred obilja plodna su područja za zavist, negodovanje, napetost i sukob. To ističe potrebu «valjanih međunarodnih tijela nadzora i vodstva koja će usmjeravati samu ekonomiju prema općem dobru» (*Centesimus annus*, 58).

Pred teškim nepravdama nije dovoljno da djelatnici društvenih obavijesnih sredstava jednostavno kažu kako je njihov posao izvještavati o stvarima kakve jesu. Istina je da je to njihov posao, ali postoje slučajevi ljudske patnje koje mediji potpuno previde, dok se o ostalima ne izvješćuje, izbor je koji se ne može opravdati. Osim toga, ustrojstva i politike potrošnje i raspodjele tehnologije, čimbenici su koji pomažu učiniti neke ljude «bogatima informacijama» i druge «siromašnima informacijama» u doba kada blagostanje i čak preživljavanje ovise o informaciji.

Tako, dakle, društvena obavijesna sredstva pridonose nepravdi i neuravnoteženostima koje istodobno prouzrokuju trpljenje o kojem potom oni izvješćuju. «Potrebno je odstraniti zapreke i monopole koji tolikim narodima koče razvitak, jamčiti svima - pojedincima i narodima - temeljne uvjete koji dopuštaju sudjelovanje u razvitku» (*Centesimus annus*, 35). Tehnologija priopćavanja i informiranja, uz izobrazbu u njihovoj uporabi, jedan je od tih temeljnih uvjeta.

15. Političke. Bezobzirni političari koriste društvena obavijesna sredstva za demagogiju i obmanu kao potporu nepravednih politika i ugnjetavačkih režima. Svoje protivnike oni krivo predstavljaju, iskrivljujući i sustavno gušeći istinu propagandom i «lažnim umirivanjem». Više od sjedinjavanja ljudi, društvena obavijesna sredstva tako pridonose njihovu razdvajanju, prouzrokujući napetosti i sumnje koje stvaraju poprište sukoba. I u zemljama s demokratskim sustavima posve je naravno da političke vođe manipuliraju javnim mnijenjem putem društvenih obavijesnih sredstava umjesto da promiču svjesno sudjelovanje u političkom događanju. Poštuju

se demokratski dogovori, ali se primjenjuju tehnike koje se posuđuju iz reklamiranja i javnih proglaša u ime politika koje iskorištavaju posebne skupine i krše temeljna prava, uključujući i pravo na život (usp. Ivan Pavao II., *Evangelium vitae*, 70).

Društvena obavijesna sredstva često promiču etički relativizam i utilitarizam koji označuju suvremenu kulturu smrti. Oni sudjeluju u suvremenoj «zavjeri protiv života (...) šireći u javnom mnijenju onu kulturu koja predstavlja pribjegavanje kontracepciji, sterilizaciji, pobačaju i samoj eutanaziji kao znaku napretka i osvajanja slobode, dok bezuvjetne stavove u korist života prikazuje kao neprijatelje slobode i napretka» (*Evangelium vitae*, 17).

16. Uljudbene. Kritičari često osuđuju površnost i loš ukus društvenih obavijesnih sredstava koji, premda nisu prisiljeni na siromaštvo i jednoličnost, ne bi smjeli biti ni neukusni ni ponižavajući: tvrditi da društvena obavijesna sredstva odražavaju narodni ukus sigurno nije opravdanje, jer ona vrše veliki utjecaj na te iste ukuse i dužnost im je istančati ih, a ne degradirati.

Problem dobiva različite oblike, poput izbjegavanja ili prevelikog pojednostavnjenja složenih pitanja umjesto da ih pažljivo i istinito objasne, ili pak iznošenja nepriličnih i čovjeka nedostojnih prizora, zlorabeći također zabavne programe za prikazivanje seksa i nasilja. Neodgovorno je omalovažavati ili umanjivati činjenicu da «pornografija i sadističko nasilje izopačuju seksualnost, kvare ljudske odnose, iskorištavaju pojedince, osobito žene i djecu, razaraju brak i obiteljski život, potiču protudruštvena ponašanja i oslabljuju čudoredno tkivo društva» (Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva, *Pornografija i nasilje u društvenim obavijesnim sredstvima: pastoralni odgovor*, 10).

Također je na međunarodnoj razini težak i rastući problem kulturalna prevlast što je nameću društvena obavijesna sredstva. U nekim krajevima izričaji uljudbene baštine praktički nemaju pristupa u popularne medije te pomalo iščezavaju.

Istodobno vrijednosti sekulariziranih i bogatih društava istiskuju baštinjene vrijednosti manje bogatih i moćnih društava. U promatranju tih pitanja, trebalo bi obratiti pozornost na djecu i mladež, pružajući im ono što ih tijesno povezuje s vlastitom uljudbenom baštinom.

Poželjno je da se priopćavanje ostvaruje uljudbenim obrascima. Društva bi mogla i morala učiti jedna od drugih. Ipak, razmjena uljudbenih dobara ne bi smjela biti na uštrb nemoćnijih. Danas «i manje raširene kulture nisu više izolirane. Koriste se umnažanjem susreta, ali i trpe zbog pritisaka snažnih sklonosti k jednoličnosti»

(*Prema pastoralnom pristupu kulturi*, 33). Činjenica da danas tolika priopćenja teku samo u jednom smjeru, ili iz razvijenih prema onima u razvoju i siromašnima, postavlja ozbiljna etička pitanja. Zar bogati nemaju ništa naučiti od siromašnih? Jesu li moćni gluhi na glas slabih?

17. Odgojne. Umjesto da promiču obrazovanje, društvena obavijesna sredstva mogu ljudima drugamo obraćati pozornost navodeći ih da gube vrijeme. Tako su osobito pogođeni djeca i mladi, ali su i odrasli oštećeni površnim i niskim zabavama.

Među uzrocima te zloporabe tuđega povjerenja od strane djelatnika društvenih obavijesnih sredstava je pohlepa kojoj je stjecanje važnije od osoba. Ponekad se društvena obavijesna sredstva koriste i kao oruđe za nametanje mišljenja, za nadzor nad onim što bi ljudi smjeli znati, sprečavajući im pristup onim vijestima koje vlasti ne žele proširiti. To znači iskrenuti pravi odgoj koji inače teži ljudima proširiti znanje, jačati njihove sposobnosti, pomoći im slijediti vrijedne ciljeve, ne ograničavajući njihova obzorja i ne stavljajući njihove sile u službu ideologije.

18. Vjerske. U odnosima među sredstvima društvenog priopćavanja i vjere postoje kušnje s obje strane.

Sa strane društvenih obavijesnih sredstava među tim su kušnjama ignoriranje i potiskivanje religioznih poimanja i iskustava, površan ili čak preziran pristup religiji kao nečemu što ne zaslužuje ozbiljnu pozornost; promicanje pomodne religioznosti na štetu baštinjene vjere, neprijateljski postupak s vjerskim zajednicama, prosuđivanje vjere i vjerskih iskustava prema svjetovnim mjerilima te podupiranje više onih vjerskih struja koje se prilagođuju svjetovnim ukusima nego onih drugih; pokušaj zatvaranja nadiskustvenoga u granice racionalizma i sumnjičavosti. Suvremena društvena obavijesna sredstva često odražavaju post-moderno stanje ljudskoga duha koje se zatvara «u granice vlastite imanencije, bez ikakva odnosa s transcendentnim» (*Fides et ratio*, 81).

Od strane religije moguće kušnje uključuju: promatranje obavijesnih sredstava isključivo u negativnom svjetlu; neshvaćanje da razumni kriteriji društvenih obavijesnih sredstava poput objektivnosti i nepristranosti mogu također zakočiti posebne postupke u korist institucionalnih religioznih interesa; predstavljanje vjerskih poruka na način utemeljen na osjećajnosti i manipulaciji, kao da su proizvod u takmičenju na zasićenom tržištu; korištenje medija kao sredstva za nadzor i prevlast; održavanje nepotrebne tajnosti ili vrijeđanje istine; umanjivanje evanđeoskog zahtjeva obraćenja, kajanja i revizije života, zamjenjujući istodobno te stvarnosti s blagom

religioznošću koja malo zahtijeva od ljudi; ohrabrivanje fundamentalizma, fanatizma i vjerske isključivosti koji raspaljuju prezir i neprijateljstvo prema drugima.

19. Ukratko, društvena obavijesna sredstva mogu se koristiti za dobro ili zlo, to je pitanje izbora. «Ne smije se nikada zaboraviti da komunikacija prenesena sredstvima društvenog priopćavanja nije utilitaristička vježba upravljena samo poticanju, uvjeravanju ili prodavanju. Još je manje prijenosnik ideologije. Društvena obavijesna sredstva mogu ponekad svesti ljudska bića na jedinice potrošnje ili na interesne skupine koje se međusobno natječu, ili manipuliraju tv-gledatelje, čitatelje ili slušatelje samo kao brojke od kojih se očekuju koristi, bez obzira jesu li povezane uz potporu političkog tipa ili uz prodaju proizvoda; to je ono što uništava zajednicu. Zajedništvo ima zadaću ujedinjavati osobe i obogaćivati njihov život, ne izolirati ih i iskorištavati. Sredstva društvenog priopćavanja, ispravno upotrebljena, mogu pridonijeti stvaranju i podupiranju ljudske zajednice utemeljene na pravednosti u ljubavi i, u mjeri u kojoj to čine, postaju znakovima nade» (Ivan Pavao II., *Poruka za 32. svjetski dan sredstava društvenog priopćavanja*, 1998.).

I V. NEKA VAŽNA ETIČKA NAČELA

20. Etička načela i norme koje važe na drugim područjima vrijede i za područje društvenih obavijesnih sredstava. Načela društvene etike, poput solidarnosti, pravednosti, supsidijarnosti, jednakosti i odgovornosti u korištenju javnih izvora i u razvoju zadaća koje se temelje na povjerenju ljudi, trebaju se uvijek držati na pameti. Priopćavanje mora uvijek biti u skladu s istinom, jer istina je bitna za osobnu slobodu i za pravo međusobno zajedništvo. Etika se u društvenim obavijesnim sredstvima ne odnosi samo na ono što se pojavljuje na ekranima u kinematografima ili na televiziji, u radijskim emisijama, ili u tiskovinama i na Internetu, nego i u više drugih pogleda. Etički doseg ne odnosi se samo na sadržaj i proces priopćavanja, nego također na temeljna ustrojstvena i sistemska pitanja, koja često uključuju teme koje se odnose na politike distribucije tehnologija i sofisticirane proizvode (tko će biti bogato informiran a tko oskudno?). Ta pitanja ukazuju na druga koja se odnose na političke i ekonomske zaplete glede vlasništva i kontrole. Barem u otvorenim društvima s tržišnom ekonomijom, etički problem svih sastoji se u izjednačavanju profita i služenja javnom

interesu, koji se podrazumijeva pod širokim pojmom zajedničkog dobra.

Također ljudima dobre volje nije uvijek sasvim jasno kako primijeniti etička načela i norme u pojedinim slučajevima. Potrebni su razmišljanja, razglabanja, dijalog. I upravo u nadi promicanja razmišljanja i dijaloga među onima koji određuju politike glede društvenih obavijesnih sredstava, stručnjacima na tom području, osobama koje se zauzimaju na etičkom i moralnom području, korisnicima i drugima pružamo u ovom dokumentu sljedeća razmišljanja.

21. Na sva tri područja - poruci, procesu, ustrojstvenim i sistemskim pitanjima - temeljno je etičko načelo: ljudska osoba i ljudska zajednica svrha su i mjerilo upotrebe društvenih obavijesnih sredstava. Priopćavanja bi trebali raditi ljudi u korist cjelokupnog razvoja drugih ljudi.

Cjelokupni razvoj zahtijeva dostatna materijalna dobra i proizvode, ali i pozornost na «nutarnji doseg» (Ivan Pavao II., *Sollicitudo rei socialis*, 29,46). Svi zaslužuju mogućnost rasta i napretka crpući iz široke ljestvice materijalnih, intelektualnih, osjećajnih, moralnih i duhovnih dobara. Pojedinci imaju neotuđivo dostojanstvo i važnost te ih se ne smije žrtvovati u ime zajedničkih interesa.

22. Drugo načelo dopunjuje prvo: dobro osobe ne smije se ostvarivati neovisno od općeg dobra zajednica kojima osobe pripadaju. To opće dobro treba shvaćati isključivo kao cjeloviti zbir onoga čemu svi teže, za što se svi članovi zajednice zajedno zauzimaju i radi čega zajednica postoji.

Stoga, mada se društvena obavijesna sredstva s pravom obaziru na zahtjeve i probitke posebnih skupina, ne bi to smjele činiti tako da jednu skupinu suprotstavljaju drugoj, primjerice, u ime klasnog sukoba, pretjeranog nacionalizma, rasne nadmoćnosti, etničkog čišćenja i slično. Krepost solidarnosti «čvrsta i postojana odluka zauzimati se za opće dobro» (*Sollicitudo rei socialis*, 38) trebalo bi vladati na svim područjima društvenog, gospodarskog, političkog, kulturnog i vjerskog života.

Djelatnici u sredstvima priopćavanja i oni koji određuju njihovu politiku, moraju se staviti u službu i stvarnih potreba i interesa kako pojedinaca tako i skupina na svim razinama. Jednakost na međunarodnoj razini potrebna je tamo gdje je nepravедna podjela materijalnih dobara između Sjevera i Juga pooštrena lošom podjelom izvora komunikacije i tehnologije informiranja, o kojima ovise proizvodnja i napredak. Slični problemi postoje i u bogatim zemljama «gdje neprestana promjena načina proizvodnje i potrošnje obezvrđuje neke već stečene spoznaje» tako da «oni koji ne uspiju ići ukorak s vremenom budu gurnuti u stranu» (*Centesimus annus*, 33). Očito je

potrebno široko sudjelovanje u procesu odlučivanja ne samo glede poruka, procesa društvene komunikacije nego također glede sustavnih pitanja i podjele sredstava. Tko donosi odluke na tom području ima ozbiljnu moralnu dužnost priznati potrebe i interese onih koji su osobito ranjivi, siromahe, stare, koji se tek imaju roditi, djece i mladih, potlačenih, potisnutih na rub društva, žena i manjina, bolesnih i nesposobnih, kao i obitelji i vjerskih skupina. Osobito bi se danas međunarodna zajednica i međunarodni interesi društvenih obavijesnih sredstava trebali velikodušno i bez isključivosti približiti narodima i pokrajinama gdje ono što sredstva društvene komunikacije čine ili ne čine, njih čini sudionicima sramote zbog održavanja zala kao što su siromaštvo, nepismenost, političko tlačenje i kršenje ljudskih prava, međuvjerski i međudruštveni sukobi i potiskivanje urođeničkih kultura.

23. Kako bilo da bilo, i dalje vjerujemo da «rješenje problema koji nastaju iz te nesređene komercijalizacije i privatizacije nije u državnom nadzoru sredstava priopćavanja, nego u obuhvatnijem uređenju koje odgovara normama javne službe kao i u većoj javnoj odgovornosti. S tim u vezi mora se upozoriti da usprkos tomu što se sada uočljivo poboljšava pravno-politički okvir u kojem djeluju sredstva priopćavanja nekih zemalja, ipak ima drugih krajeva gdje su zahvati vlade još uvijek sredstvo tlačenja i isključivanja» (usp. *Aetatis novae*, 5).

Treba se uvijek zauzimati za slobodu izražavanja, jer «kad god ljudi, u skladu sa svojom naravi izmjenjuju međusobno informacije i drugima iznose svoje misli služe se svojim pravom a ujedno time iskazuju službu društvu» (usp. *Communio et progressio*, 45). Ipak, promatrano s etičkog motrišta, ta pretpostavka nije apsolutna, nezastariva norma. Postoje očite razine gdje ne postoji pravo na priopćavanje, primjerice klevete i ogovaranja, poruke koje nastoje promicati mržnju i sukob među pojedincima i skupinama, besramnost i pornografiju, te bolesno opisivanje nasilja. I slobodno izražavanje moralo bi obdržavati norme poput istine, korektnosti i poštovanja privatnog života. Profesionalci u sredstvima priopćavanja morali bi se, u suradnji s javnim predstavnicima, djelatno zauzimati za razvijanje i jačanje etičkih stručnih ponašanja. Vjerska društva i druge skupine imaju pravo sudioništvo u tom trajnom naporu.

24. Drugo važno, već spomenuto načelo odnosi se na sudjelovanje javnosti u procesu odlučivanja glede politike komunikacija. To bi sudjelovanje na svim razinama trebalo biti organizirano, sustavno i istinski reprezentativno, koje ne skreće u korist posebnih skupina. To načelo također vrijedi, čak možda i više, tamo gdje su

društvena obavijesna sredstva u privatnom vlasništvu te se koriste radi dobitka.

U interesu sudjelovanja javnosti, izvjestitelji trebaju «nastojati razgovarati s osobama, a ne im samo govoriti. To uključuje poznavanje potreba ljudi, svijest o njihovim problemima, predstavljanje svih oblika društvenog priopćavanja s osjećajem koje ljudsko dostojanstvo iziskuje» (Ivan Pavao II., *Govor djelatnicima društvenih obavijesnih sredstava*, Los Angeles, 15. rujna 1987.).

Protok vijesti, slušanost i zajednička ulaganja za ispitivanje tržišta, ponekad su najbolji pokazatelji javnog mnijenja, jedini po kojima se tržišni zakon treba ravnati. Tako se nesumnjivo može čuti glas tržišta. Ipak, odluke o sadržajima i usmjerenjima medija ne bi se smjele prepustiti samo tržištu i ekonomskim čimbenicima, ili stjecanju dobiti, jer se na to posljednje nije moguće osloniti niti za čuvanje javnoga interesa kao cjeline, osobito ne zakonitih interesa manjina.

U stanovitoj mjeri na taj se prigovor može odgovoriti pojmom «niše», po kojemu bi se neki časopisi, programi, radijske postaje i predajnici obraćali posebnim skupinama publike. Taj je pristup zakonit do određene točke. Specijaliziranje u razlikovanju; kao i organiziranje društvenih obavijesnih sredstava radi zadovoljavanja očekivanja publike razdijeljene u sve manje skupine na temelju ekonomskih čimbenika i obrazaca potrošnje, ne bi smjelo ići predaleko. Društvena obavijesna sredstva moraju ostati «areopag» (*Redemptor missio*, 37), forum za izmjenu ideja i informacija, ujedinjujući pojedince i skupine, promičući solidarnost i mir. Internet naročito potiče određenu zabrinutost oko «radikalno novih posljedica koje donosi: gubitak prave vrijednosti sredstava informiranja, nediferenciranu jednoličnost u porukama koje su tako svedene na puku informaciju, nedostatak odgovornog osvrtanja i određeno obeshrabrenje u međuosobnim odnosima» (*Prema pastoralnom pristupu kulturi*, 9).

25. Etičke obveze nemaju samo profesionalni izvjestitelji. I korisnici imaju obveze. Djelatnici koji pokušavaju preuzeti odgovornosti zaslužuju publiku svjesnu svojih odgovornosti. Prva je dužnost korisnika društvenih obavijesnih sredstava razlikovanje i odabir. Oni se trebaju informirati o medijima, njihovim ustrojstvima, načinima djelovanja i sadržajima, te načiniti izbor prema zdravim moralnim načelima o tome što će čitati ili gledati ili slušati. Danas je svima potreban određen oblik trajnog odgoja za medije, bilo osobnim učenjem ili sudjelovanjem u organiziranom programu ili i jedno i drugo. Više nego samo pouku o tehnikama, odgoj za sredstva priopćavanja pridonosi stvaranju dobrog ukusa kod ljudi i ispravnog moralnog prosuđivanja. Riječ

je, u određenom pogledu, o odgoju savjesti.

Po svojim školama i odgojnim programima Crkva bi morala pružati takvu izobrazbu na području medija (usp. *Aetatis novae*, 28; *Communio et progressio*, 107). Izvorno usmjerene ustanovama zavjetovanoga života, sljedeće riječi imaju širu primjenu: «Zajednica, svjesna njihova utjecaja, (sredstava društvenog priopćavanja) treba naučiti njima se služiti za osobni i zajedničarski rast s evanđeoskom jasnoćom i nutarnjom slobodom onih koji su naučili poznavati Krista (usp. *Gal* 4,17-23). Ona, doista, često predlažu i nalažu način mišljenja i obrazac življenja koji je u trajnoj suprotnosti s Evanđeljem. S tim u vezi s mnogo se strana zahtijeva produblјivanje izobrazbe u primanju i kritičkoj i plodnoj uporabi tih sredstava. Zašto ih ne uzeti za predmet procjenjivanja, utvrđivanja istinitosti, programiranja u zajedničkim povremenim susretima?» (Kongregacija za ustanove posvećenoga života i udruge apostolskoga života, *Bratski život u zajednici*, 34).

Isto tako, roditelji imaju ozbiljnu dužnost pomoći svojoj djeci učeći ih kako procijeniti i koristiti društvena obavijesna sredstva, oblikujući ispravno njihove savjesti i razvijajući njihovu kritičku sposobnost (usp. Ivan Pavao II., *Familiaris consortio*, 76). Za dobro svoje djece i svoje vlastito, roditelji moraju naučiti biti svjesni gledatelji, slušatelji i čitatelji, postupajući kao uzori mudrog korištenja sredstava priopćavanja u kući. Prema dobi i prilikama, djeca i mladi morali bi biti otvoreni odgoju glede društvenih obavijesnih sredstava, odupirući se jeftinom putu nekritičke pasivnosti, pritiscima njihovih drugova i tržišnom iskorištavanju.

Obitelji, roditelji i djeca zajedno, neka smatraju korisnim okupljati se u skupine za učenje i razglabanje problema i mogućnosti koje stvaraju društvena obavijesna sredstva.

26. Osim promicanja odgoja glede društvenih obavijesnih sredstava, crkvene ustanove, agencije i programi imaju važne odgovornosti s obzirom na sredstva društvenog priopćavanja. Nadasve, crkvena bi praksa priopćavanja morala biti primjerna, odražavajući najviše uzore istinitosti, vjerodostojnosti, tankoćutnosti za ljudska prava i druga važna načela i norme. Osim toga, obavijesna sredstva kojima Crkva raspolaže morala bi se zauzimati za priopćavanje pune istine o značenju ljudskoga života i povijesti, osobito kako je sadržano u riječi od Boga objavljenoj i izraženo u nauku Učiteljstva. Crkveni pastiri morali bi ohrabrivati uporabu sredstava društvenog priopćavanja za širenje Evanđelja (usp. *Zakonik kanonskoga prava*, 822,1).

Tko predstavlja Crkvu mora biti pošten i otvoren u svojim odnosima s novinarima. Čak i kad su pitanja «zbunjujuća ili uznemirujuća, osobito kad ne odgovaraju potpuno poruci koju moramo širiti», treba se sjetiti da «većina naših suvremenika postavlja takva zbunjujuća pitanja» (Prema pastoralnom pristupu kulturi, 34). Svi koji govore u ime Crkve moraju dati vjerodostojne i iskrene odgovore na ta i takva naizgled nezgodna pitanja.

Katolici, kao i drugi građani, imaju pravo slobodno se izražavati i stoga također pravo pristupa društvenim obavijesnim sredstvima. Pravo izražavanja uključuje pravo izražavanja mišljenja o dobru Crkve, s dužnim obzirom prema cjelovitosti vjere i morala, poštovanjem prema crkvenim predstojnicima i uzimanjem u obzir općeg dobra i dostojanstva osobe (usp. kan. 212,3; kan. 227). Nitko, međutim, nema pravo govoriti u ime Crkve, odnosno: ako to čini, mora biti za to ovlašten. Osobna mišljenja ne bi se smjela iznositi kao nauk Crkve (usp. kan. 227).

Crkvi bi bolje služilo kad bi oni koji služe i vrše svoje dužnosti u njezino ime bili bolje izobraženi u sredstvima priopćavanja. To ne važi samo za bogoslove, za redovničke pripravnike i za mlade katoličke laike, nego i za crkveno osoblje općenito. Ako su mediji «neutralni, otvoreni i poštteni», oni pružaju dobro pripremljenim kršćanima «misionarsku zadaću na prvoj crti», i važno je da ovi posljednji budu «poduprti i dobro poučeni». I pastiri bi trebali pružiti svom narodu vodič o društvenim obavijesnim sredstvima i njihovim ponekad neskladnim i čak razornim porukama (usp. kan. 822.2,3).

Slična razmišljanja vrijede i za priopćavanje u Crkvi. Dvosmjerni protok vijesti i mišljenja između pastira i vjernika, sloboda izražavanja osjetljiva za dobro zajednice te zadaća Učiteljstva da ga promiče, kao i odgovorno javno mnijenje važni su izričaji «temeljnog prava na dijalog i na informaciju unutar Crkve» (*Aetatis novae*, 10; *Communio et progressio*, 20).

Pravo na očitovanje mišljenja trebalo bi se vršiti u poštovanju objavljene istine i crkvenog naučavanja te crkvenih prava drugih (usp. kan. 212.1,2,3, kan. 220). Poput drugih zajednica i ustanova i Crkva mora, i ponekad je dužna, držati tajnu i biti suzdržana. No, to se ne bi smjelo dogoditi u svrhu manipuliranja i kontroliranja. U crkvenim zajednicama «službenici imaju svetu vlast da služe svojoj braći, da svi oni koji pripadaju Božjem narodu i imaju zato kršćansko dostojanstvo - svi zajedno slobodno i po redu teže za istim ciljem te postignu spasenje» (II. vatikanski koncil, *Lumen gentium*, 18). Jedan od putova ostvarenja toga nauma je ispravna uporaba

društvenih obavijesnih sredstava.

V. ZAKLJUČAK

27. Približavajući se trećem tisućljeću kršćanske ere, čovječanstvo stvara globalnu mrežu za trenutačno prenošenje informacija, ideja i procjena u nauci, trgovini, odgoju, zabavi, politici, umjetnosti, religiji i na svakom drugom području.

Tu su mrežu već izravno prihvatile mnoge osobe u svojim domovima, školama i na radnim mjestima, ili gdje god se mogu naći. Naravno je pratiti događaje na drugom dijelu svijeta, od onih športskih do ratnih, u stvarno vrijeme događanja. Moguće je izravno se uključiti u brojne događaje koji su donedavno bili izvan dosega mnogih znanstvenika i studenata. Čovjek može dostići vrhunce genija i ljudskih kreposti ili se strovaliti u ponore gubljenja dostojanstva, jednostavno sjedeći sam pred «ekranom» i tipkovnicom.

Tehnologija društvenih obavijesnih sredstava dostiže uvijek nove ciljeve, s golemom mogućnošću za dobro i za zlo. Povećavanjem međudjelatnosti, razlika između izvjestitelja i korisnika iščezava. Potrebno je trajno istraživanje učinaka i osobito etičkih posljedica nadolazećih društvenih obavijesnih sredstava.

28. Ipak, unatoč njihovoj golemoj moći, društvena obavijesna sredstva jesu i ostat će samo sredstva, ili oruđe koje se može koristiti za dobro ili za zlo. Na nama je da izaberemo. Društvena obavijesna sredstva ne zahtijevaju novu etiku nego primjenu ustaljenih načela u novim okolnostima. I to je zadaća u kojoj svatko ima svoju ulogu. Etika u društvenim obavijesnim sredstvima ne odnosi se samo na stručnjake, pa bili oni i stručnjaci u društvenim obavijesnim sredstvima ili stručnjaci moralne filozofije. Štoviše, mora doći do razmišljanja i dijaloga svih, koje ovaj dokument ohrabruje i podupire.

29. Društvena obavijesna sredstva mogu sjediniti osobe u zajednice u kojima vladaju simpatija i zajednički interesi. Hoće li se te zajednice temeljiti na pravdi, pristojnosti i poštivanju ljudskih prava? Hoće li se zauzimati za opće dobro ili će biti sebične i upućene prema samima sebi, zauzete za dobro posebnih skupina, privrednih, rasnih, političkih, čak i vjerskih, na štetu drugih? Hoće li nova tehnologija biti u službi svih nacija i svih naroda, poštujući svačiju uljudbenu baštinu, ili će biti sredstvo za bogaćenje bogatih i jačanje moćnih? Moramo se odlučiti.

Društvena obavijesna sredstva mogu se također koristiti za odjeljivanje i izoliranje.

Tehnologija sve više omogućuje ljudima skupljati informacije i servise koji se stvaraju samo za njih. U tome ima stvarnih prednosti, ali se postavlja neizbježno pitanje: hoće li buduća publika biti sastavljena od mnoštva osoba koje slušaju samo jednu? Premda tehnologija može ohrabrivati samostojnost pojedinca, ona ima različite, manje poželjne posljedice. Mjesto da stvara svjetsku zajednicu, «mreža» budućnosti mogla bi se pretvoriti u široku i razdijeljenu mrežu izoliranih pojedinaca, ljudskih pčelica u njihovim ćelijama, koje stupaju u vezu s razmjenom podataka a ne izravno među sobom. Što bi u takvom svijetu bila solidarnost, a što ljubav?

U najboljem slučaju, ljudska komunikacija ima ozbiljne granice, više ili manje je nesavršena i u opasnosti da propadne. Ljudima je teško trajno pošteno međusobno komunicirati na način koji ne šteti nego služi, što je najbolje moguće, interesima svih. Osim toga, u svijetu društvenih obavijesnih sredstava, bitne teškoće ophođenja često su uvećane ideologijom, željom za zaradom te političkim nadzorom, nadmetanjem i sukobima skupina i drugim društvenim zlima. Suvremena društvena obavijesna sredstva povećavaju doseg priopćavanja, njegovu količinu, brzinu ali nisu manje krhka, manje osjetljiva, nisu manje sklona zatvaranju duše prema duši, srca prema srcu.

30. Kako smo ustvrdili, posebni doprinosi koje Crkva pridonosi razglabanju o toj građi sastoje se u poimanju ljudske osobe i njezina neusporediva dostojanstva i njezinih nepovredivih prava te u poimanju ljudske zajednice čiji su članovi sjedinjeni snagom solidarnosti u traženju općega dobra. Potreba tih dvaju pojmova osobito je žurna «kad je nužno ustanoviti djelomičnu narav postavki koje uzdižu prolazne stvari na stupanj vrednota i dok se pričinjaju da su sama moć kojom se može postići pravi smisao života. Tako se događa da mnogi svoj život vode do samog ruba provalije, ne znajući međutim kamo su se uputili» (Ivan Pavao II., *Fides et ratio*, 6).

Suočena s tom krizom, Crkva je «stručnjak za čovječnost» i njezino je iskustvo «nužno vodi proširiti svoje misionarsko djelovanje na različita područja» ljudskoga djelovanja (usp. *Sollicitudo rei socialis*, 41; Pavao VI. *Populorum progressio*, 13). Crkva ne smije za sebe zadržati istinu o osobi i o ljudskoj zajednici. Mora je slobodno priopćavati, znajući uvijek da ljudi mogu lako reći «ne» i istini i njoj samoj.

Nastojeći promicati i podupirati uzvišene etičke obrasce u društvenim obavijesnim sredstvima, Crkva traži dijalog i suradnju s drugima: s javnim službenicima koji imaju osobitu dužnost štititi i promicati opće dobro političke zajednice, s muškarcima i ženama iz svijeta kulture i umjetnosti, sa znanstvenicima i nastavnicima odgovornima

za izobrazbu djelatnika i publike budućnosti, s članovima drugih Crkava i vjerskih skupina, koji dijele njezinu želju za korištenjem društvenih obavijesnih sredstava na slavu Božju i u službi ljudske vrste (usp. Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva, *Kriteriji ekumenske i međureligijske suradnje na području društvenih obavijesnih sredstava*), i osobito sa stručnjacima priopćavanja, to jest piscima, urednicima, izvjestiteljima, dopisnicima, glumcima, proizvođačima, tehničkim osobljem, zajedno s vlasnicima, službenicima i ravnateljima na tom području.

31. Uz sva svoja ograničenja, priopćavanje ima nešto od Božje stvarateljske djelatnosti. «Božanski Umjetnik, susretljivošću punom ljubavi, prenosi iskru svoje transcendentne mudrosti ljudskom umjetniku». Ako to shvate, umjetnici i izvjestitelji mogu «razumjeti do dna sebe same, svoj poziv i svoje poslanje» (Ivan Pavao II., *Pismo umjetnicima*, 1).

Kršćanski izvjestitelj ima osobito proročku zadaću, poziv: govoriti protiv lažnih suvremenih bogova i idola, materijalizma, hedonizma, potrošaštva, uskogrudnog nacionalizma itd., podupirući cjelinu čudoredne istine utemeljene na dostojanstvu i ljudskim pravima, na povlaštenom opredjeljenju za siromahe, na općoj namjeni dobara, na ljubavi prema vlastitim neprijateljima, na bezuvjetnom poštivanju ljudskoga života od trenutka začeća do njegove naravne smrti, slijedeći cilj najsavršenijeg ostvarenja Kraljevstva u ovome svijetu, ostajući svjesni činjenice da će na svršetku svijeta Isus sve iznova uspostaviti i predati Ocu (usp. 1 *Kor* 15,24).

32. Premda su ova razmišljanja upravljena svim ljudima dobre volje i ne samo katolicima, prikladno je u zaključku govoriti o Isusu kao uzoru djelatnika društvenih obavijesnih sredstava. «U ove dane Bog Otac progovori nama u Sinu» (*Heb* 1,2). Taj nam Sin priopćuje sada i uvijek Očevu ljubav i posljednje značenje našega života.

«Dok je boravio s ljudima na zemlji, Krist se očitovao kao savršeni zajedničar. ‘Utjelovivši se’, uzeo je na sebe narav onih koji su potom primili poruku što ju je propovijedao i riječju i svim svojim životom. Govorio je iznutra, ispred svoga naroda, navješćujući božansku poruku silno i ustrajno i svima bez razlike; a ipak se u svemu prilagođivao njihovu načinu govora i mišljenja, jer je govorio iz njihova stanja i životnih prilika» (*Communio et progressio*, 11).

U Isusovu javnom životu mnoštvo je grnulo slušati njegove propovijedi i pouke (usp. *Mt* 8,1,18; *Mk* 2,2,4,1; *Lk* 5,1 itd.), a on ih je poučavao kao onaj «koji ima vlast» (*Mt* 7,29; *Mk* 1,22; *Lk* 4,32). Govorio im je o Ocu i istodobno ih pozivao k sebi tumačeći: «Ja sam Put, Istina i Život» (*Iv* 14,6) i: «Tko je vidio mene, vidio je i Oca»

(*Iv* 14,9). Nije gubio vrijeme u dokonim razgovorima i u samoobrani, niti kad su ga optužili i osudili (usp. *Mt* 26,63; 27,12-14; *Mk* 15,5; 15,51). Njegova je hrana bila vršiti volju Oca koji ga je poslao (usp. *Iv* 4,34) i sve što je rekao i činio odnosilo se na to. Isusov je nauk često poprimao oblik parabole i živahnih prikaza, koji su jednostavnim i svagdašnjim izričajima izražavali duboke istine. Ne samo njegove riječi nego i njegova djela, osobito čudesa, bijahu čini priopćavanja, ukazujući na njegovu istovjetnost i očitujući Božju moć (usp. *Evangelii nuntiandi*, 12). U ophođenju je pokazivao poštovanje prema svojim slušateljima, suosjećanje za njihove prilike i potrebe, sućut za njihove patnje (usp. *Lk* 7,13) i odrješitu odlučnost da im kaže ono što su trebali čuti, na način da privuče njihovu pozornost i da im pomogne primiti poruku, bez prisila i nagodbi, prijevara i spletkarenja. Pozivao je druge da otvore svoju pamet i srce, znajući da će tako biti dovedeni k njemu i Ocu (*Iv* 3,1-15; 4,7-26). Isus je naučavao da je priopćavanje moralni čin: «Ta iz obilja srca usta govore! Dobar čovjek iz riznice dobre vadi dobro, a zao čovjek iz riznice zle vadi zlo. A kažem vam: za svaku bezrazložnu riječ koju ljudi kažu dat će račun na Dan sudnji. Doista, tvoje će te riječi opravdati i tvoje će te riječi osuditi» (*Mt* 12,34-37). Oštro je upozoravao protiv sablažnjavanja «malenih» govoreći da bi onome tko to učini «bilo bolje da mu se o vrat objesi mlinski kamen pa da potone u dubinu morsku» (*Mk* 9,42; *Mt* 18,6; *Lk* 17,2): Bijaše potpuno čist, čovjek o kome se moglo reći: «Nit mu usta prijevaru izustiše» i osim toga «na uvredu nije uvredom uzvraćao i mučen nije prijetio, prepuštajući to Suci pravednom» (1 *Pt* 2,22-23). Zahtijevao je od drugih da budu jasni i istiniti, osuđujući licemjerstvo, nepoštenje i svaki oblik lažne i izopačene komunikacije: «Vaša riječ neka bude: 'Da, da, - ne, ne!' Što je više od toga, od Zloga je» (*Mt* 5,37).

33. Isus je uzor i primjer našeg ophođenja. Za one koji rade na području društvenih obavijesnih sredstava, bilo kao oni koji donose odluke bilo kao stručnjaci ili korisnici medija, zaključak je jasan: «Zato odložite laž i govorite istinu jedan drugomu, jer udovi smo jedni drugima... Nikakva nevaljala riječ neka ne izlazi iz vaših usta, nego samo dobra, da prema potrebi sazida» (*Ef* 4,25.29). Služenje ljudskoj osobi, izgrađujući ljudsku zajednicu utemeljenu na solidarnosti, na pravednosti i na ljubavi te širenje istine o ljudskom životu i njegovu konačnom ispunjenju u Bogu bili su, jesu i ostat će srž etike društvenih obavijesnih sredstava.

Iz Vatikana, 4. lipnja 2000., na Svjetski dan društvenih obavijesnih sredstava, Jubilej

novinara.

John P. Foley

Predsjednik

Pierfranco Pastore

Tajnik